

firmari, quia substantia creata non efficit aliam, nisi mediis accidentibus, ut instrumentis; sed nulla substantia ex natura sua pendet in suo esse et conservari ab efficientia accidentium, imo in universum nullus effectus nobilior instrumento videtur per se pendere in conservari ab actione instrumenti, esto interdum pendeat in fieri, quia tale agens non est aptum ad efficiendum talem effectum, nisi medio instrumento; ut licet species intelligibilis fiat medio phantasmate, ut instrumento, non pendet ab illo in conservari, et sic de aliis. Et ratio esse videtur, quia habitudo ad instrumentum ignobilius non potest fundari in intrinseca natura et indigentia ipsius effectus, sed ad summum in natura, vel voluntate agentis, quia vel non est sufficiens, vel non vult agere sine tali instrumento. Unde hic optime quadrat distinctio D. Thom., prout a nobis supra explicata est de causa solius fieri, vel etiam ipsius esse. Nam quodcumque causa medio instrumento imperfecto agit perfectum effectum, est causa ipsius fieri, non vero ipsius esse, quia non est verisimile, talem effectum ex vi sui esse absolute considerati postulare talem causam ut sit, sed ad summum, ut fiat tali genere productionis. Et ideo talis effectus nunquam pendet a tali causa in conservari. Quia ergo cœlum nullam substantiam inferiorem efficit, nisi hoc modo, scilicet, per accidentia, quæ sunt ignobiliora instrumenta, quam effectus substantiales, ideo licet hæc substantiæ interdum a cœlis fiant, non tamen ab iis in conservari pendunt.

8. Quod potest tertio in hunc modum ostendi, quia elementa secundum suas substantias non pendunt in conservari a cœlis; ergo nec mista pendere possunt; ergo nullæ substantiæ corruptibiles ita pendunt a cœlo, quia hæc non sunt, nisi aut simplices aut mistæ. Antecedens probatur, tum experientia, nam ignis aut aqua, per se loquendo, æque conservatur in absentia vel præsentia solis, et quomodocumque mutetur influentia cœli; tum ab origine, quia cœli et elementa æque primo creata sunt; unde elementa per se et natura sua non pendunt in fieri a cœlo, sed vel primo fiunt per creationem, vel postea unum aptum est generare sibi simile; ergo neque in conservari pendunt. Prima vero consequentia probatur a paritate rationis, vel etiam a fortiori, quia formæ mistorum sunt perfectiores, et ex se æque permanentes. Quod etiam experientia confirmat, quia licet

aurum generetur a sole, conservatur sine præsentia vel actuali influentia solis, et sic de aliis. Nulla ergo substantia reperitur, quæ immediate et directe pendeat in suo esse ab alia substantia creata. Neque invenio rationem, quæ vel probabiliter oppositum suadeat, cui respondere necesse sit.

9. *Quæ accidentia pendeant in conservari a suis causis, quæ non.* — Dico secundo: accidentia non semper pendunt in conservari a suis causis etiam æquivocis. In causis enim univocis est res manifesta, et experientia, et ratione supra facta, quæ in universum probat, effectum nunquam pendere a causa univoca seu ejusdem rationis in esse, sed in fieri tantum. De effectu autem facto a causa æquivoca, patet in calore facto a sole; permanet enim cessante influxu ejus, et idem est de aliis primis qualitibus quæ a luna et aliis astris fiunt. Rationem vero statim inquiremus.

10. Dico tertio: aliqua accidentia pendunt in fieri et conservari a causis æquivocis creatis. Hæc etiam conclusio constat experientia; sic enim pendet lumen a sole, vel alio lucido; species intentionales sensuum externorum ab objectis: actus vitales a potentiis, et in universum motus ab aliquo actualiter movente. Atque ita fit, ut tantum hi effectus non pendeant a solo Deo in conservari. Dico autem a solo, quia etiam ab ipso pendunt immediate in conservari; nam, eo modo quo omnis operatio creaturæ est etiam immediate a Deo, ut infra dicemus, hæc etiam conservatio quæ per creaturam fit, est etiam immediate a Deo; est enim eadem ratio, cum hæc conservatio sit quædam operatio, seu efficientia. Et ita in hoc nulla est difficultas.

11. Sed magna est in reddenda ratione hujus dependentiæ; non enim sufficienter redditur ex eo, quod causa est æquivoca, et effectus imperfecte participat virtutem causæ; nam constat ex præcedente assertionem, hanc rationem non sufficere in aliis effectibus æquivocis. Unde etiam difficile est rationem assignare, ob quam quidam effectus æquivoci causarum creaturarum non pendeant ab aliis in conservari, alii vero pendeant. Quam difficultatem attingit D. Thomas, 4 p., q. 84, art. 1, ubi tacite quærit, cur aqua calefacta retineat calorem cessante actione ignis, aer vero non retineat lumen, cessante actione solis. Et solum respondet: *Quia materia aquæ est susceptiva caloris ignis secundum eandem rationem, qua est in igne; aer vero non est su-*

ceptivus luminis secundum eandem rationem, qua est in sole. Hæc vero ratio non videtur sufficiens, quia potest argumentum commutari; nam lumen causatum ab igne in aere non conservatur, cessante actione ignis, calor vero causatus a sole conservatur; et tamen aer est susceptivus luminis secundum eandem rationem, qua est in igne, et non est susceptivus caloris secundum eandem rationem, qua est in sole. Deinde inquiri, quid sit qualitatem aliquam recipi in passo secundum eandem rationem, quæ est in agente; duos enim potest habere sensus. Prior est, ut idem sit recipi secundum eandem rationem, quod esse ejusdem speciei; et sic non concludit ratio, tum quia calor factus a sole non est ejusdem speciei, tum etiam quia probabile est, aerem esse susceptivum luminis secundum eandem rationem, qua est in sole. Maxime secundum eundem D. Thom., qui, 1 p., q. 67, art. 3, ex eo probat lucem solis non esse formam substantialem, quia in aere est accidens. Quæ ratio non esset efficax, nisi supponeret lumen aeris et lucem solis esse ejusdem rationis.

12. Alter sensus est, ut qualitatem recipi secundum eandem rationem idem sit, quod produci conjunctam in passo eidem radicali principio, id est, eidem formæ substantiali prout erat in agente, quem sensum magis D. Thomas indicat, dum ait: *Aer natus non est recipere lumen secundum eandem rationem, secundum quam est in sole,* et exponit: *Ut scilicet recipiat formam solis, quæ est principium luminis;* unde concludit: *Et ideo quia non habet radicem in aere, statim cessat lumen, cessante actione solis.* Et eundem sensum magis explicat dicta quæst. 67, art. 3, ad 1, ubi ait, qualitatem sequi formam substantialem, et ideo sicut se habet subjectum ad receptionem formæ substantialis, ita se habere ad receptionem et retentionem qualitatis. Unde concludit, si cum qualitate recipiatur forma substantialis, tunc firmiter recipi, et sine dependentia in conservari ab agente creato; si vero recipiatur imperfecte, id est, disponendo et præparando materiam ad talem formam, tunc etiam conservari aliquandiu cessante actione agentis, facile tamen abjici; si autem qualitas nec recipiatur cum forma, nec disponat ad formam, omnino non manere cessante actione extrinseci agentis. Ex hoc ergo sensu talis concluditur ratio; nam quia calor, sive ab igne, sive a sole productus, semper disponit ad formam

ignis, ideo non omnino pendet in conservari a tali agente; lumen vero aeris formaliter ac per sese non disponit ad aliquam formam substantialem, sive fiat a sole, sive fiat ab igne; aer enim illuminatus a quocumque, si non calefieret, non disponderetur ad formam ignis, et ideo omnino pendet in conservari.

13. Sed neque hoc modo explicatus ille discursus videtur efficax. Primo, quia non est universalis; actus enim scientiæ pendet in fieri et conservari ab agente; habitus autem non ita pendet; neuter autem disponit ad formam substantialem. Deinde species intelligibiles factæ ab intellectu agente non pendunt in conservari ab illo, et tamen non disponunt ad formam substantialem. Præterea figura, calor, et aliæ qualitates similes non disponunt ad formam substantialem et sunt qualitates permanentes, quæ non dependent ab aliqua causa conservante effective. Denique, quod qualitas disponat ad formam, vel non disponat, videtur impertinens, ut in conservari pendeat a suo agente.

14. *Motus quare ab agente in conservari pendeat.* — Alii ergo putant rationem esse reddendam solum ex intrinseca natura talium qualitatum vel effectuum, quia nimirum tales sunt, ut essentialiter vel connaturaliter includant dependentiam a tali causa. Quæ ratio explicatione indiget, ne videatur tota res ad occultam rei naturam revocari, quod non tam est rationem reddere, quam ejus ignorantiam fateri. Verum est enim, hanc dependentiam fundari in aliqua speciali conditione vel natura talium effectuum; existimoque non in omnibus provenire ex eadem radice, sed juxta uniuscujusque effectus naturam quærendam esse in illo rationem talis dependentiæ. Itaque in motu facile redditur ratio, cur semper pendeat ab actuali agente, quia nimirum ejus esse non tam est esse quam fieri; quia ergo fieri non potest esse sine agere, ideo nec motus sine movente. Et hæc ratio probat de omni dependentia quatenus talis est; nam illa vel est quoddam fieri, vel est ipsa conservatio. Et ideo per seipsam essentialiter vel intrinsece pendet ab agente, et talis dependentia a tali agente.

15. *Quare actus immanentes.* — Atque hinc etiam facile redditur ratio de actibus immanentibus, si, ut multi volunt, sunt tantum actiones et non qualitates; nam omnis actio per seipsam est essentialiter dependentia ab agente. Sed, quia omnis actio habet suum terminum, et omnis dependentia est alien-

ius dependentia, ideo ut verius supponimus hos actus esse quasdam qualitates dependentes a suis potentiis. Et ratio optima redditur ex natura talium qualitatum; sunt enim essentialiter actus vitales, qui ad informandum postulant facultatem influentem in ipsos, unde, quia naturaliter esse non possunt, nisi actu informando suum proximum et intrinsecum principium, ideo etiam naturaliter esse non possunt, nisi actualiter sint ab ipso. Quæ ratio cessat in habitibus, et alioqui habitus imitantur potentias; sunt enim cum illis principia agendi, et dantur ad disponendas et juvandas ipsas potentias; et ideo natura sua sunt permanentes et independentes ab actuali efficientia ipsarum potentiarum.

16. *Species intentionales quæ pendeant in conservari ab agentibus, quæ non.* — De speciebus autem intentionalibus non potest ratio reddi ex generali natura earum, cum videamus quasdam pendere in conservari a suis proximis agentibus, alias vero minime. Et ideo reddi potest ratio, vel ex finali causa, quia quædam institutæ sunt ad cognoscendum tantum in præsentia objectorum, aliæ vero ut retineantur in memoria; vel ulterius ex his diversis finibus intelligi potest, species sensuum externorum esse valde imperfectas, et esse quasi instrumenta conjuncta suorum objectorum, ideoque natura sua pendere ex actione eorum in esse et conservari; alias vero species vel sensibiles, vel intelligibiles esse perfectioris rationis, et ideo magis esse independentes.

17. *De qualitatibus physicis eadem quæstio tractatur.* — De aliis vero qualitatibus physicis, de quibus solis videtur D. Thom. locutus citatis locis, probabiles sunt ejus rationes; nam hæc qualitates, vel disponunt ad formam, vel consequuntur illam. Quæ disponunt, quia ex natura sua antecedunt formam, ideo possunt saltem in esse remisso præcedere talem formam, et consequenter etiam possunt manere sine illa; quæ vero formam consequuntur, non possunt esse nisi vel intrinsece ab illa manent, vel ab agente habente talem formam actualiter pendeant. Addere præterea possumus aliam rationem generalem, quod qualitates unius speciei nunquam pendent in conservari a qualitatibus ejusdem speciei, propter rationem superius factam de causis univocis. Et ideo valde probabile est, lumen, et lucem solis specie differre. Qualitas autem, quæ aliquando fit ab alia superiori, e specie distincta, talis interdum est, ut, per se

loquendo, fieri possit ab alia ejusdem speciei. Et tunc licet interdum fiat a superiori qualitate, non pendet ab illa in conservari. Quia cum ex natura sua non petat dimanationem ab illa superiori causa ut sit, non est cur ab illa pendeat in conservari, licet ab illa fiat, juxta doctrinam datam in sect. 4, explicando rationem dubitandi. Et hinc est, quod calor, licet fiat per actionem solis, conservetur sine actione ejus, quia natus est fieri ab alio calore. Quando vero qualitas talis est, ut in extraneo subjecto nunquam possit naturaliter fieri, nisi a superiori qualitate, connaturali modo existente in superiori agente, tunc signum est, pendere ab agente in conservari, quia sicut absolute indiget illa emanatione, ut sit, ita similem influxum requirit ut in esse permaneat; et ideo lumen in aere non conservatur sine præsentia solis, vel alterius, quod in natura lucis cum sole conveniat. Et hanc rationem, licet sub aliis verbis, indicavit Cajetanus defendens rationem D. Thom., 1 part., q. 104, art. 1, dub. ult., et applicari potest ad omnes effectus tam substantiales, quam accidentales.

Dubium primum incidens.

18. Sed adhuc supersunt duæ difficultates. Prior est, quia omnis qualitas pendet ab aliquo agente proximo in fieri et conservari; unde etiam in calore, cessante actione ignis, adhibet Deus aliam actionem, qua se solo conservat talem calorem, ut supra diximus, quæ actio talis est, ut æquivalet actioni, quam habebat ignis cum communi concursu Dei; unde per se esset sufficiens illa actio ad producendum illum calorem, si non esset productus, quia per illum solam dat Deus esse tali calori, tanquam sufficiens causa illius esse. Quotiescunque ergo cessat actio proximæ causæ, effectus conservari non potest, nisi supplente Deo activitatem talis causæ; ergo vel omnis effectus pendet in conservari a sua causa proxima, vel nullus, quia si in omni causa proxima Deus velit supplere absentiam ejus, nunquam effectus pendebit in conservari a tali causa. Vel denique reddenda est ratio, cur Deus in quibusdam effectibus ita se habeat, ut cessantibus causis proximis ipse continet (ut ita dicam) conservationem eorum; in aliis vero non item. Vel cur hoc postulet natura rei, ut unus effectus pendere dicatur a sua causa proxima in conservari, et non alius.

19. *Enodatur.* — Ad hanc difficultatem

responderi potest negando, ad conservandum sine igne calorem productum ab igne, tantam efficacitatem adhibere Deum, quanta sufficeret ad producendum calorem sine igne, si a principio adhiberetur, sed eam solum vim, quam Deus adhibet ad concurrendum cum igne, sufficere postea ad conservandum calorem per ignem productum. Et quia similis efficacia non sufficeret ad conservandum sine sole lumen productum a sole, ideo optima ratio redditur, cur remoto igne Deus continet (ut sic dicam) concursum conservativum caloris, remoto autem sole non continet concursum conservativum luminis. Nam, si remoto proximo agente necessarium semper esset Deum majorem vim adhibere, non posset ratio reddi, cur illa major activitas debita sit effectui, vel certe cur potius magis uni quam alteri debeatur. Sicut recte intelligimus, cur anima rationalis conservetur a Deo separata a corpore, non autem anima equi, quia nimirum eadem activitas Dei, quæ sufficit ad conservandam animam rationalem unitam corpori, sufficit ad conservandam separatam, quod non ita est in anima equi. At vero, si ad conservandum animam rationalem extra corpus necessarium esset Deum adhibere majorem concursum, quo suppleret carentiam conjuncti corporis, non posset ratio reddi, cur talis major concursus debitus esset animæ rationali, vel cur non etiam esset debitus animæ equi; nam etiam illam posset Deus conservare extra corpus adhibendo majorem concursum.

20. Hæc vero responsio nec sumit verum fundamentum, neque etiam ex illo satisfacit. Primum enim impossibile videtur, quod Deus sola sua virtute conservet formam in materia, sive illa sit calor, sive quacunque alia materialis, et tamen quod ibi non intercedat dependentia seu actio totalis per se sufficiens ad dandum esse tali formæ, si a principio, et cæteris paribus esset in talem materiam inducenda. Nam, ut ostensum est, actio conservativa non est per se distincta a productiva; sed illa actio in ratione conservationis est totalis et integra, et a virtute sufficiente; ergo est per se sufficiens ad productionem illius formæ, si non supponeretur producta. Item, quia calor, verbi gratia, non potest habere vel retinere esse, nisi datum ab intrinseca causa sufficiente ad dandum tale esse, et ut sic operante. Et quoad hoc eadem est ratio de primo instante in quo recipitur esse, et de quocunque alio, in quo

conservatur, ut patet ex discursu facto sect. 4. Sed quamdiu forma conservatur, retinet totum suum esse; ergo recipit illud ab aliqua causa, ut per se sufficiente ad dandum tale esse; recipit autem illud pro eo instante a solo Deo in ratione efficientis, nam supponimus a solo illo effective conservari; ergo agit tunc Deus, ut causa per se sufficiens et totalis, non jam solum in genere causæ primæ, sicut quando concurrebat cum igne calefaciente, sed simpliciter in genere causæ efficientis etiam proximæ; ergo majorem efficacitatem adhibet ad talem conservationem, quam ad productionem, quæ fiebat medio igne.

21. Adde quod prior concursus et actio, saltem in productione totius caloris fiebat successive; conservatio autem tota simul perseverat per modum indivisibilis actionis; fit ergo alio modo, et ex majore efficacitate. Denique si in calore admitteremus conservari a Deo solo sine majori concursu, quam adhibebat cum igne, cur non posset lumen eodem modo conservari in absentia solis per æqualem concursum? vel si potest, cur non est hoc ei debitum, sicut calori? eadem ergo restat difficultas etiam admissio altero principio. Et ratio, quæ in ea sententia reddita fuerit, habet locum, etiam si supponamus (quod verum est) Deum conservare unamquamque rem per integram et totalem activitatem ejus, in sensu exposito, quando illam se solo conservat.

22. Ratio ergo differentiæ, quæ in illa difficultate postulatur, sumenda est ex principio posito sect. 4, quod interdum effectus manat a sua causa ratione sui esse absolute ac præcise considerati; aliquando vero solum ratione talis fieri, quod tamen fieri non est adæquatum tali esse, vel simpliciter, vel secundum ordinem connaturalem. Quando ergo effectus manat a sua causa secunda priori modo, tunc non postulat conservari a Deo in absentia suæ causæ. Quando vero manat posteriori modo, debetur illi conservatio ratione ipsius esse jam recepti, quia cum tale esse per se non dicat ordinem ad aliam causam, connaturaliter postulat conservari a quacunque, etiam a prima, ad quam spectat conservare quicquid factum est juxta modum connaturalem. Secus vero est, quando ordo ad causam proximam est omnino per se ex vi talis esse; nam tunc immutare illum ordinem non esset connaturale, nec posset esse debitum rei habenti tale esse. Unde ca-

lor (et idem est de quavis simili forma) non postulat fieri et recipere esse ab alio calore, aut alio simili agente proximo, ratione sui esse præcise considerati, quia nulla forma, quæ per se fieri potest ab agente univoco, dicit per se dependentiam ab alio ex vi sui esse, ut supra etiam probatum est; sed solum quoad fieri intercedit hæc dependentia ex ordine naturalium causarum, qui non extenditur ad omnium rerum conservationem. Et ideo calor de se indifferens est, ut conservetur a quocunque agente universali; estque hoc ei debitum ex vi sui esse, postquam illud semel recepit. Lumen autem talis est forma, quæ ex vi sui esse postulat dimanationem a luce, ut sibi connaturali, unde non potest ab univoco agente produci; et ideo absque ulla dimanatione non est ei debitum naturaliter, ut a sola superiori causa conservetur. Et in omni alia simili qualitate dependente in conservari ab agente proximo, invenietur aliqua naturalis proprietas, ex qua conjectare liceat, talem formam ex vi sui esse postulare dimanationem a tali causa proxima, ut supra declaratum est, et maxime patet in actibus vitalibus. Et in omni forma materiali (ut per hoc respondeamus ad quoddam exemplum in contrarium supra positum) talis modus entitatis invenitur, ut ex natura sua postulet efficientem causam, ut operantem ex præsupposito subjecto, et ideo non postulat conservari a Deo extra subjectum. Quod secus accidit in anima rationali, quæ ad recipiendum esse non postulat actionem ex subjecto; et ideo separatio a corpore non obstat quominus naturaliter postulet conservari; non est ergo illud exemplum simile, et ita videtur satisfactum toti difficultati propositæ.

Aliud dubium notandum.

23. Secunda difficultas est, an inter dependentiam effectus in fieri tantum, vel in conservari simpliciter, detur dependentia quædam media, secundum quam forma manet quidem aliquandiu cessante actione agentis, paulatim tamen deficit, ac tandem omnino perit, si actio agentis non iteretur. Nam D. Thom., citatis locis, ita videtur sentire de formis accidentalibus, quæ disponunt ad formas substantiales, et antequam perveniant ad gradum perfectum, in quo suis formis junguntur, actio agentis desistit: *Nam tunc* (ait D. Thom.) *manet qualitas aliquandiu, sed non semper, sicut patet in aqua calefacta, quæ redit ad suam naturam.* Et rationem reddit juxta prin-

cipia supra declarata, quia hujusmodi forma accidentaliter conservatur ratione formæ substantialis; si ergo actio perveniat usque ad formæ substantialis productionem, dispositio conservabitur simpliciter ac semper; si vero maneat actio inchoata tantum, conservari poterit dispositio aliquandiu, non tamen semper. Secundum exemplum esse potest de habitibus, qui non ita pendent in conservari ab actibus, ut statim pereant cessante actu; juxta aliquorum vero opinionem ita pendent, ut per solam cessationem ab actibus paulatim minuantur, et si magna sit, omnino corrumpantur. Tertium et mihi difficilius exemplum est de impetu impresso lapidi sursum projecto; non enim statim ac cessat activitas projicientis esse desinit, ut per se constat; nam ad hoc imprimatur, ut maneat aliquandiu post contactum impellentis; et tamen postea paulatim per sese desinit esse absque ulla actione contrarii agentis, ac tandem consumitur.

24. *Explicatur.* — Nihilominus hic modus dependentiæ mihi est ad intelligendum difficillimus, quia cessante actione agentis cessat dependentia effectus ab ipso, quia actio et dependentia idem sunt, solumque differunt in respectibus connotatis, ut sæpe dictum est; ergo si ablata dependentia adhuc res facta manet in suo esse, vel per unum instans, quantum est ex vi carentiæ talis dependentiæ, perpetuo manebit, si aliunde non destruat. Patet consequentia, quia non est major ratio de uno instante, quam de quolibet tempore. Quod secundo ita declaro; nam si cessante actione agentis forma facta aliquandiu conservatur, ergo pro illo tempore jam illa forma non recipit esse ab illo agente, a quo facta fuerat; ergo necesse est, ut conservetur illo tempore per aliam actionem superioris agentis per se sufficientem ad influendum illud esse juxta nuper dicta in proxima difficultate; ergo ex vi illius actionis, per se loquendo, quocunque tempore conservabitur, nec potest reddi ratio, cur illa actio superioris agentis per sese cessare debeat. Tertio, etiamsi quis fingat, illam aliam actionem conservativam, per se loquendo, cessare debuisse, nulla ratio reddi potest, cur debeat cessare per partes, seu paulatim, quia hoc nihil aliud est quam formam illam successive corrumpi; hujus autem successionis nulla causa naturalis reddi potest. Nam sicut forma non fit successive quoad intensionem, nisi quando fit ab uno contrario cum resistantia alterius, ita

non desinit successive, nisi quando corrumpitur per actionem contrarii agentis, ipsa resistente; quando vero corrumpitur per cessationem causæ agentis, desinit pro ratione talis cessationis; si ergo agens omnino cessavit a sua actione circa totam formam, et omnes gradus ejus, qui potest successive desinere? aut cur unus gradus prius desinet quam alius, cum actio agentis æque in omnibus cessaverit? Quod si aliqua successio est futura, deberent prius desinere priores gradus, quia prius desierat actio agentis circa illos, si successive eos produxerat; id autem fieri non potest, cum priores sint fundamentum posteriorum.

25. Hæc igitur rationes videntur convincere non esse medium inter causam in fieri tantum, vel omnino in esse; nam si causa est talis, ut cessante illius actione effectus non possit nec per momentum subsistere, illa est propria causa effectus in esse et conservari; si autem causa est talis, ut cessante actione effectus possit per momentum subsistere, potest et semper, quantum est ex vi talis causæ; et ideo illa solum est causa ipsius fieri. Atque ita distinguuntur illa duo membra per immediatam oppositionem contradictoriam, in qua non potest medium inveniri.

26. *Calor relictus in aqua post ignis actionem a quo corrumpatur.* — *Habitus an minuat per cessationem actus.* — Ex exemplis autem in contrarium adductis duo prima facillima sunt. Calor enim in aqua, cessante actione ignis, corrumpitur per actionem positivam a suo contrario, ipso renitente, et ideo paulatim perit. Si autem fingeremus vel in aqua impediri naturalem dimanationem frigoris a forma ejus, vel calorem ut sex, verbi gratia, produci in subjecto neutro, a quo nulla esset actio contraria, cessante actione ignis, tunc ille calor semper maneret in eodem subjecto, neque ex se desineret esse; nam licet sit dispositio imperfecta ad formam ignis, tamen quia simpliciter non pendet ab ea in conservari, posset ita semper manere, si aliunde non corrumpetur. Secundum etiam exemplum assumit falsum; nam per solam cessationem actus per se non corrumpitur nec diminuitur habitus, sed solum a causis contrariis, quæ ea occasione interveniunt, ut D. Thom. declaravit, 1. 2, quæst. 54, art. 3, ubi in solutione ad 1 declarat, non aliter desinere calorem per cessationem calefacientis, et tacite exponit quod ex prima parte citavimus.

27. *Que sit causa diminutionis impetus in projectis.* — Tertium exemplum est sane difficile, nam experientia ipsa videtur docere impulsum illum paulatim minui, quia inde provenit, ut motus projecti paulatim etiam remittatur et langueat. Aliunde vero non apparet actio agentis contrarii, a quo corrumpatur. Aut enim illud esset intrinseca forma, aut gravitas projecti, et hoc non, quia nec gravitas est activa alterius qualitatis, neque ipsa intenditur per emanationem, sicut frigus in aqua, quia gravitas non fuerat remissa per impressionem impetus. Vel remitteretur a medio resistente, et in contrarium impellente; et hoc etiam dici non potest, tum quia prius quam projectum incipiat in contrarium impelli, incipit impetus remitti; tum etiam quia si unus impetus non corrumpetur, nisi a contrario, non posset lapis a se abicere omnem impetum; necesse est ergo, ut per puram privationem auferatur. Quare multi negant quod hæc difficultas supponit, scilicet impetum esse qualitatem impressam projecto, sed solum contactum projicientis, quasi continuatum per partes mediæ, prout Aristoteles docuisse videtur in fine Physicorum. Nec desunt alii qui putent ipsammet projecti gravitatem esse instrumentum, quo projiciens utitur medio contactu ad impellendum quo vult. Sed mihi hæc etiam incerta sunt, quia vix intelligo motum illum sine impressa qualitate, prout jam docent frequentius philosophi. De modo autem corruptionis illius qualitatis ipsimet philosophi, qui illam ponunt, nihil dicunt, neque ego invenio quod mihi satisfaciatur. Solum dicere possumus, quamvis impetus non corrumpatur per propriam actionem contrarii, tamen desinere ad modum earum qualitatum, quæ sic corrumpuntur, quia desinit resistente seu renitente contrario. Itaque quia illa qualitas est in subjecto contrario et resistente activitati ejus, propter quam solam illa qualitas imprimatur per modum instrumenti, ideo non postulat semper ibi conservari, et quia alias subjectum semper illi resistit, et actioni ejus, natura talis rei postulat, ut paulatim ab ejus conservatione cessetur. Tamen hoc non est propter dependentiam mediam a suo agente, sed propter peculiarem naturam et institutum talis qualitatis